

Chezășia sau despre loialitatea
care sfidează aplicarea *nedreaptă* a dreptului

*The Pledge, or on Loyalty
that Defies the Unjust Application of Law*

Cosmin ȚUGUI¹

Rezumat: Considerat a fi unul dintre cei patru „aștri” de la Weimar, Friedrich von Schiller (1759 – 1805) a marcat profund scena literară germană prin lirica și textele sale dramatice, din al căror conținut se pot desprinde, pe lângă elementele ce consacră stilul și măiestria literară, idei referitoare la frământările timpurilor sale ce anunțau începutul unei noi epoci, marcată de afirmarea spiritului național și consacrarea valorilor democrației moderne. Lucrarea de față propune o analiză a poemului *Chezășia* (*Die Bürgschaft*), apărut în 1798, supranumit „Anul baladelor”, datorită formei și tematicii textelor pe care Schiller (și nu numai) le publică în această perioadă. Prima parte a lucrării explorează mitul tiranului, evidențind transformarea radicală pe care o suferă, în finalul operei, personajul Dionis, conducătorul cetății, după ce acesta este prezentat în incipit ca un tiran necruțător și de temut. Evoluția acestuia se suprapune în planul realității peste lupta împotriva tiraniei purtată pe parcursul secolului al XIX-lea în întreaga Europă care, consfințind prăbușirea absolutismului monarhic, creează premisele pentru apariția regimurilor democratice fidele valorilor statului de drept concretizate prin mecanisme constituționale de distribuire a puterii în stat și garantarea prin lege a drepturilor fundamentale pentru fiecare cetățean. În partea a doua este analizată relația dintre protagoniștii textului, Moros și Selinuntius, care sugerează o loialitate și o încredere aparte, prin faptul că Selinuntius acceptă riscul de a-și putea pierde viața pentru prietenul său. Moros este condamnat la pedeapsa capitală pentru organizarea unui complot de asasinare a conducătorului cetății. Acesta își acceptă destinul, însă solicită a-i fi îngăduită amânarea executării sentinței pentru a putea să participe la nunta surorii sale. Obținând un răgaz de trei zile, Moros trebuie să ofere în schimb o garanție, iar prietenul său, Selinuntius, se oferă să stea drept chezaș/ fideiusor și să suporte consecințele pedepsei în locul prietenului său (sic!).

Cuvinte-cheie: fideiusiune; tiranicid; drepturi fundamentale; non-drept; răspundere juridică.

Abstract: Considered one of the four “luminaries” of Weimar, Friedrich von Schiller (1759–1805) profoundly shaped the German literary scene through his lyric and dramatic works,

¹ Student, Facultatea de Drept, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, e-mail: cosmin.tugui.mail@gmail.com.

in which, beyond the stylistic mastery that established his reputation, one can also discern ideas reflecting the upheavals of his time—upheavals that heralded the dawn of a new era marked by the assertion of the national spirit and the consecration of the values of modern democracy. The present paper offers an analysis of the poem *The Pledge* (*Die Bürgschaft*), published in 1798 a year often referred to as “the Year of the Ballads” due to the form and subject matter of the texts that Schiller (and others) authored during this period. The first part of the paper explores the myth of the tyrant, highlighting the radical transformation undergone by the character Dionysius, the ruler of the city, who is introduced in the opening as a merciless and fearsome despot. His evolution mirrors, on the level of historical reality, the struggle against tyranny that swept across Europe throughout the nineteenth century—a struggle which, by bringing about the downfall of monarchical absolutism, laid the foundations for the emergence of democratic regimes faithful to the values of the rule of law, embodied in constitutional mechanisms for the distribution of state power and the legal guarantee of fundamental rights for every citizen. The second part examines the relationship between the protagonists, Moros and Selinuntius, which conveys an exceptional form of loyalty and trust, as Selinuntius accepts the risk of losing his life for his friend. Moros is sentenced to death for organising a plot to assassinate the city’s ruler. He accepts his fate but requests a postponement of the execution in order to attend his sister’s wedding. Granted a three-day reprieve, Moros must provide a surety in return, and his friend Selinuntius volunteers to stand as guarantor („fideiussor”), agreeing to bear the consequences of the sentence in his friend’s stead.

Keywords: suretyship; tyrannicide; fundamental rights; non-law; legal liability.

Considerații introductive

Friedrich von Schiller este considerat poetul național german. Datorită limbajului poetic simplu și temelor de actualitate abordate, textele sale au putut fi receptate de publicul larg încă de la momentul publicării. Scrierile lui Friedrich von Schiller nu pot fi citite strict prin prisma figurilor de stil literare și a expresivității discursului poetic, ci trebuie raportate la contextul socio-politic mai amplu, caracterizat de lupta împotriva tiraniei, care păcătuia sistematic împotriva ordinii naturale, umane și divine.

Schiller a fost, mai întâi de toate, un idealist, care considera că omul poate îndrăzni să aspire către perfecțiune doar prin cultivarea unui *suflet frumos* (*schöne Seele*). Persoana cu *suflet frumos* își reglează conduita în acord cu ordinea morală și juridică, fără însă a resimți vreo formă de constrângere din exterior. Cu alte cuvinte, pentru *sufletul frumos* nu există nici forțare, nici efort. Într-un eseu intitulat *Despre grație și demnitate* (*Über Anmut und Würde*), Schiller realizează o caracterizare a omului cu *suflet frumos*, afirmând despre acesta că „nici nu-și dă seama de splendoarea actului său și nici nu-i trece prin minte că s-ar putea acționa sau simți în alt fel”.² Marcat, fără îndoială, de concepția kantiană a datoriei, Schiller propune o „îndulcire” a acesteia, atașând datoriei înclinațiile ce stau la baza personalității fiecărui individ.

² Schiller Fr., *Scrieri estetice*, Editura Univers, București, 1981, p. 20.

Din cauza firii sale bolnăvicioase, Schiller a călătorit puțin de-a lungul vieții, nevizitând țări despre a căror istorie a scris, precum Elveția, Italia, Marea Britanie sau Grecia. Dar, cu toate acestea, a întreținut o corespondență bogată cu scriitori străini. Citind dintre aceste scrisori, se pot extrage informații captivante despre cum obișnuia Schiller să se perceapă pe el însuși. Însetat de cunoaștere, mai ales în acele domenii care erau legate direct de diversele studii, cercetări la care lucra, Schiller era mereu interesat să își mențină mintea trează și să își îmbunătățească performanța intelectuală. Era o fire perfecționistă, deosebit de exigentă, care considera drept *cea mai nobilă și înaltă datorie* aceea de a-și valorifica potențialul în integralitatea sa, fără compromisuri sau jumătăți de măsură, după cum menționa într-o scrisoare din 1791 adresată scriitorului danez Jens Immanuel Baggesen.³ Omul putea dobândi libertatea doar prin educația în spiritul valorilor esteticului, iar această concepție se răsfrângea, în subsecvent, și asupra organizării statale: un stat al cărui cetățeni se ridică la înălțimea frumosului, va adăposti o societate echilibrată și armonioasă.

Anul 1797 este supranumit „Anul baladelor” în literatura germană. Pentru Schiller, acesta este și anul în care a scris poemul *Chezășia* (*Die Bürgerschaft*), ce face obiectul lucrării noastre. Ideea din spatele acestuia a preluat-o din scrierile unui autor roman, Gaius Julius Hyginus, autor al unei culegeri de povestiri scurte cu substrat mitologic, intitulată *Fabulae*, datând din secolul al II-lea d.Hr., care, la rândul-i cita, sub titlul *Qui inter se amicitia iunctissimi fuerunt* (în traducere aproximativă: *Aceia care sunt uniți unul cu altul prin prietenie*), un text al filosofului grec Aristoxenus. Schiller a descoperit această povestire prin intermediul lui Goethe, care i-a facilitat accesul la *Gesta Romanorum* (*Faptele romanilor*), o compilație de scurte povestiri și anectode din secolul al XIV-lea, care includea, între altele, și textul lui Hyginus. Interesant este că, dacă urmărim firul răspândirii acestui text, vom constata că ceea ce devenise o simplă legendă, anecdotă ce ilustra valoarea prieteniei sincere, ar fi reprezentat inițial, în scrierile lui Aristoxenus, o relatare istorică, având în prim-plan tentativa nereușită de asasinat asupra tiranului grec Dionysios I, conducător al cetății Siracuză, recunoscut în epocă pentru spiritul răz-bunător și crud imprimat în raporturile cu locuitorii cetății. Aristoxenus ar fi aflat de fapta celor doi prieteni, Damon și Phitias, chiar de la Dionysios, cel care, trimis în exil pe insula Corint, i-ar fi povestit-o personal, în jurul anului 344 î.Hr.⁴

1. Mitul tiranului în opera lui Schiller

Fără îndoială, un motiv recurent în operele lui Schiller este cel al tiranului nemilos care abuzează sistematic de putere în detrimentul supușilor săi. Faptul că Schiller s-a născut în ducatul Württemberg nu este întâmplător pentru obsesia sa în raport cu acest motiv literar, întrucât ducele din acea vreme, Karl Eugen, era recunoscut pentru comportarea sa despotică. Pe lângă restricțiile considerate oarecum firești în acea perioadă, în materie de părăsirea domeniului feudal sau

³ *Idem*, pp. 447.

⁴ Schiller Fr., *Wallenstein*, vol. I., Editura pentru Literatură, București, 1969, p. 30.

adeziunea la o anumită confesiune religioasă, ducele înființase o Academie militară (*Karlsschule*) pe care trebuiau să o urmeze toți băieții din ducat. Rigoarea și disciplina militară, dar mai ales poeziile și odele închinat ducelui, pe care elevii le intonau la anumite serbări festive, nu erau pe placul tânărului Schiller, care era, mai degrabă, atras de sfera umanioarelor (filosofie, literatură etc.). În cadrul Academiei, Schiller a avut ocazia să studieze inclusiv dreptul, de unde preocuparea sa ulterioară pentru mecanismele de funcționare a statului și drepturile inerente ființei umane, însă, fiindcă ducele stabilea personal parcursul studenților, Schiller a fost obligat să se specializeze în medicină. Această repulsie împotriva tiraniei intelectuale pe care o experimenta la Academie a sădit în sufletul său dorul de libertate și convingerea că omul poate ajunge la desăvârșire doar prin formarea în spiritul valorilor umanist-iluministe.⁵ În 1781 finaliza ca student prima sa operă – *Briganzii* (*Die Räuber*), alegând drept motto pentru aceasta sintagma elocventă *In tyrannos* (*Contra tiranilor*). Chiar dacă ducele nu îi îngăduia preocupările sale pentru scris și literatură, opera lui Schiller a început să circule rapid în ducatele-state vecine: textul său a fost pus în scenă în 1782, de actorii Teatrului Național din Mannheim, însă ducele nu i-a permis să ia parte la această primă reprezentație. Ulterior, începutul aceleiași opere dramatice a atras atenția ducelui Karl August de Weimar, un veritabil principe luminat al culturii germane, care a susținut și găzduit la curtea sa scriitori germani de marcă precum Goethe, Herder, Wieland. Astfel, Karl August l-a primit și pe Schiller, oferindu-i titlul de consilier onorific. În cele din urmă, tiranicul duce pedagog Karl Eugen a fost și el înduplecat, recunoscând talentul literar al tânărului Schiller și permițându-i să călătorească în „străinătate”, la fel ca opera sa.⁶

Schiller a fost contemporan cu revoluțiile americană și franceză, iar cele două evenimente i-au influențat profund concepțiile politice și, implicit, întreaga activitate publicistică. Absolutismul se afla în faza terminală, iar Schiller știa cum să se poziționeze în raport de extravaganța, arbitrariul și opresiunea exercitată de conducătorii tirani. La o sumară analiză a operei sale, vom putea observa spiritul său caracteristic, de atent și detașat observator al evenimentelor petrecute peste ocean (și ulterior pe continentul european), precum și de fin psiholog al turnurii de mentalități ce acapara, pe rând, societățile statelor vest-europene. În plan literar, principalele sale drame (*Briganzii*, *Don Carlos*, *William Tell*) surpind afirmarea libertății și a drepturilor omului în cadrul luptei purtate împotriva tiraniei zdrobitoare. Ca istoric, s-a preocupat de ascensiunea clasei burgheze în detrimentul despotismului absolutist și cristalizarea statalității moderne, publicând două lucrări de referință în materie: *Istoria secesiunii Țărilor de Jos Unite de guvernarea spaniolă* (*Geschichte des Abfalls der Vereinigten Niederlande von der Spanischen Regierung*), respectiv *Istoria războiului de treizeci de ani* (*Geschichte des dreißigjährigen Krieges*). Singurul remediu „împotriva aroganței sfidătoare a principilor”⁷ este, scria Schiller

⁵ *Idem*, pp. 7-9.

⁶ *Ibidem*.

⁷ Schiller Fr., *Geschichte des Abfalls der Vereinigten Niederlande von der Spanischen Regierung*, Editura Siegfried Leberecht Crusius, Leipzig, 1788, p. 4.

în tratatul său dedicat istoriei Țărilor de Jos, libertatea ființei umane. Doar rezistența eroică și opoziția însuflețită pot înlătura mâna atotcuprinzătoare a despoților. Pentru această lucrare, Schiller a primit postul de profesor în cadrul catedrei de istorie a Universității Jena, în 1789.⁸

În balada *Chezășia*, despotul tiran joacă, de asemenea, rolul protagonistului. Prin tiranie Schiller recurge la accepțiunea conferită termenului de către Aristotel: un regim politic degenerat în cadrul căruia conducătorul (tiran) nu guvernează pentru binele poporului, ci pentru propriul său beneficiu, impunându-și voința sa în raport cu cea a poporului. Conducător al cetății, Dionis își arogă prerogative supreme de putere, însă are parte de contestatari. Moros, un rebel al timpurilor sale, „se strecoară/ cu un pumnal sub mantă”, îndrăznind fără sorți de izbândă să conteste autoritatea absolută a despotului. Tentativa de asasinat este dejucată de zbirii de la palat, iar sentința dictată în urma judecății sumare este necruțătoare pentru Moros: pedeapsa capitală prin crucificare. Personajul își acceptă pedeapsa și destinul, odată cu aceasta, înțelegând să își dea viața pentru crezul său. Moros știe că viața nu este un dar din partea suveranului pentru supușii săi, pe care acesta îl poate revendica ulterior după bunul plac, sub orice pretext („- Eu sunt – zise Moros – să mor pregătit/ Căci viața nu-i viață de mila-ți mi-o-nchină.”⁹). De aceea, condamnarea simbolică la moarte prin crucificare devine pentru el, de fapt, o eliberare din condiția limitată pe care tiranul o îngăduie pentru supușii săi („- Sunt pregătit/ A-mi plăti pe cruce toate/ Faptele-ntru libertate.”).

De fapt, acest fragment din operă evidențiază, din dublă perspectivă, viziunea lui Schiller. Pe de o parte, se remarcă, de manieră evidentă, conduita abuzivă a tiranului Dionis. Regimul instaurat de acesta în cetate desconsideră flagrant orice drept fundamental de care ar trebui să beneficieze în mod normal ființa umană. La finalul secolului al XVIII-lea, apăreau primele cataloage de drepturi fundamentale, în care acestea erau caracterizate ca fiind sacre, inalienabile, imuabile, necondiționate, respectiv inerente personalității umane. Caracterul absolut al autorității statului este transferat drepturilor fundamentale, întrucât omul reprezintă, în fapt, elementul suprem ce este integrat constituției statului.¹⁰

Tiranul Dionis este cel dintâi chemat să respecte demnitatea locuitorilor cetății, dacă avem în vedere concepția preluată de Schiller pe filieră kantiană conform căreia dreptul de a pretinde respectarea și protejarea demnității proprii persoane poate subzista doar strict în corelație cu obligația de a nu aduce atingere vieții și demnității celuilalt. Astfel, respectarea și protejarea demnității celuilalt derivă direct din sfera intereselor proprii. În cazul conducătorilor, acest postulat se aplică *a fortiori*, întrucât, prin respectarea demnității supușilor, suveranul se

⁸ Schiller Fr., *op. cit.*, p. 28.

⁹ Pentru exemplificarea tuturor fragmentelor relevante din cuprinsul baladei am recurs la traducerea în limba română aparținând lui Christian W. Schenk.

¹⁰ Tresselt M., *Friedrich Schiller und die Demokratie*, Editura Duncker&Humblot, Berlin, 2009, pp. 46-47.

legitimează în fața acestora, consolidându-și statutul privilegiat pe care îl deține prin îngăduința poporului¹¹.

De partea cealaltă, apare o posibilă întrebare referitoare la modul în care am putea califica fapta tentată a lui Moros, care, inclusiv în baza legislației penale contemporane, ar genera o formă gravă a răspunderii penale. Astfel, în legislația penală românească, atentatul contra vieții săvârșit împotriva unei persoane care deține o funcție de demnitate publică este încadrat în categoria infracțiunilor contra securității naționale și se pedepsește cu detențiune pe viață sau închisoare de la 15 la 25 de ani și interzicerea exercitării unor drepturi. Cu toate acestea, diverse interpretări enunță ipoteza unei legitimări a tiranicidului, prin consacrarea unui drept natural, *supra-juridic*, dacă sunt întrunite anumite condiții: (1) fapta de tiranicid să reprezinte un act reprezentativ și (2) să se circumscrie dreptului la rezistență. Scopul tiranicidului ar fi, în acest caz, restaurarea domniei legii și anticiparea instaurării statului de drept.¹² Cum Moros își asumase prin fapta sa o misiune plenară, ce reprezenta, de fapt, voința întregii comunități: „Să scap orașul nostru de un tiran feroce!”, rezultă că actul său de rezistență este în acord cu principiul reprezentativității. Moartea tiranului ar deveni în această ipoteză un mijloc prin care se poate realiza idealul instaurării unui regim democratic reprezentativ, pe care îl promova Schiller. Într-o altă interpretare, uciderea tiranului poate fi circumscrișă unei forme de autoapărare colective a poporului în fața opresiunii exercitate de conducătorul tiran¹³. De asemenea, tiranicidul, spre deosebire de regicid, care este, fără excepție, nepermis, ar putea găsi, consideră Schiller, o justificare în faptul că despoții tirani nu își legitimează puterea prin raportare la sursa divină de proveniență („prin harul lui Dumnezeu”).¹⁴

În cele din urmă, a fost clamată și o opinie contrară, conform căreia nu ar fi permisă nicio formă de rezistență față de autoritatea legiuitoare a statului (evident, în cazul regimurilor tiranice, despotul cumulează și calitatea de legiuitor), întrucât conformarea la o anumită ordine juridică presupune întocmai respectarea voinței legiuitorului și descurajarea fermă a oricărei forme de instigare publică (*seditio*), rebeliune (*rebellio*), prin încadrarea acestui gen de fapte în sfera infracțiunii de înaltă trădare (*proditio eminens*), care se poate sancționa inclusiv prin pedeapsa capitală. Sigur că o astfel de opinie adoptă o viziune strict obiectivă asupra ideii de autoritate și scapă din vedere sursa foarte probabil ilegitimă a acesteia, în cazul regimurilor tiranice.¹⁵

2. Relația dintre protagoniștii Moros și Selinuntius

Ideea centrală a poemului gravitează în jurul relației dintre Moros și Selinuntius ce denotă o camaraderie sinceră și un spirit de sacrificiu ieșit din

¹¹ *Idem*, pp. 179-180.

¹² *Idem*, p. 127.

¹³ *Idem*, pp. 129-130.

¹⁴ Nilges Y.; *Schiller und das Recht*, Editura Wallstein, Göttingen, 2012, p. 335.

¹⁵ *Idem*, p. 342.

comun. După cum deja am menționat, Moros nu se opune aplicării sentinței pronunțate de către tiranul Dionis, însă, apelând la argumentul milei divine, îi adresează tiranului rugămintea de a-i îngădui amânarea punerii în executare a sentinței pentru trei zile, astfel încât să poată participa la nunta surorii sale („Trei zile să-mi dai, căci vreau cum e sortit/ Să dau mâna sorei celui ce-a o pețit”). Tiranul se lasă înduplecat, însă Moros recurge la un gest extrem, pentru a-i garanta că nu se va sustrage de la ispășirea pedepsei: îl lasă chezaș pe prietenul său, Selinuntius, fără a-l fi întrebat pe acesta în prealabil dacă este dispus. Loialitatea și spiritul de sacrificiu pe care Selinuntius le probează față de prietenul său sunt evidențiate în strofa a V-a: „Prietenul, tăcut, în brațe-l prinde/ Și se predă tiranului orbește/ În timp ce Moros drumu-și pregătește”.

Privind din perspectivă strict juridică este destul de dificil să caracterizăm o asemenea faptă. Pornind de la însuși titlul poemului – *Chezășia*, atenția ne-ar fi canalizată către domeniul dreptului civil. *Chezășia* este o denumire arhaică utilizată în Codul Civil din 1818 (Legiuirea Caragea)¹⁶. În prezent, am tinde să suprapunem această instituție juridică peste fideiusiune, reglementată în art. 2280-2320 NCC ca fiind contractul prin care o parte, fideiusorul, se obligă față de cealaltă parte (creditor într-un alt raport obligațional) să execute, cu titlu gratuit sau în schimbul unei remunerații, obligația debitorului acelui raport obligațional, dacă acesta din urmă nu o execută. Fideiusiunea este, așadar, o formă de garantare a executării unei obligații patrimoniale (cel mai adesea, bănească) de către debitorul acesteia și de protecție a creditorului în ipoteza unei imposibilități de plată a debitorului. Schiller nu descrie însă o speță obișnuită de drept privat – o fideiusiune ivită ca urmare a preexistenței unei datorii rezultate dintr-un împrumut sau din obligația de plată a unui preț –, ci prezintă o garanție „pe viață și pe moarte”¹⁷, după cum relatează Aristoxenos. Selinuntius se constituie fideiusor/ garant pentru prietenul său Moros condamnat la moarte, expunându-se la riscul real de a-i fi curmată viața ca pedeapsă pentru o faptă pe care nu a comis-o, dacă Moros nu s-ar fi încadrat în cele trei zile. Acest gest constituie punctul principal de atracție pentru cititor.

Garantarea personală a executării unei pedepse este de neconceput în dreptul penal contemporan. Principiul caracterului personal al răspunderii penale statuează că răspunderea penală poate fi angajată doar în seama persoanei care a săvârșit infracțiunea, în calitate de autor, instigator sau complice, astfel că nicio altă persoană nu poate fi trasă la răspundere penală pentru săvârșirea respectivei fapte. Aceasta este o regulă de la care nu se poate deroga, putând rezulta astfel inclusiv ipoteze în care să nu poată fi angajată răspunderea penală în seama niciunei persoane pentru comiterea unei fapte prevăzute de legea penală. Părțile raportului juridic penal de conflict sunt statul, ca subiect activ, dominant, prin organele de

¹⁶ „Chezășia este tocmeală și faptă a chezașului. Chezaș se zice cine către altul, pentru datoria sau obrazul altuia făgăduiește încredințare. Chezașuit se zice acela pentru care chezașul dă chezășie” (Codul Civil din 1818).

¹⁷ Ebert U., „Friedrich Schillers Ballade *Die Bürgschaft* im Lichte des Strafrechts” în *Zeitschrift für die gesamte Strafrechtswissenschaft*, Band 108, Heft 3, Editura DeGruyter, 1996, p. 470.

cercetare penală, respectiv infractorul ca subiect pasiv, subordonat și determinat. Astfel, răspunderea penală prezintă caracter strict personal, întrucât infractorului nu i se poate substitui o altă persoană care să suporte în concret consecințele directe ale răspunderii penale, nici măcar dacă acea persoană și-ar da consimțământul în acest sens.¹⁸

De aceea, considerăm că relația dintre Moros și Selinuntius excede sferei de cuprindere a dreptului (pozitiv). Dreptul nu poate înțelege gestul lui Selinuntius, care nu corespunde dreptului și, concomitent, nici nu se plasează în contradicție cu valorile fundamentale ale acestuia. Ce depășește câmpul dreptului pozitiv nu excede astfel în mod strict și necesar și subiectivitatea ființei umane, care ajunge să fie integrată și imersată într-o dimensiune alternativă fundamentată pe o logică proprie – cea a non-dreptului. Non-dreptul este o noțiune cu valențe socio-antropologice, în care subiectul nu e sondat prin prisma normelor expres statuate ce stau la baza ordinii juridice. Juristul francez Jean Carbonnier, analizând complexitatea relațiilor din societate, considera că există o serie de domenii în care dreptul nu se aplică, deși ar avea vocația să guverneze și acele domenii specifice, prin raportare la dimensiunea spațio-temporală. Pe de o parte, din perspectivă strict juridică, dreptul este omniprezent, întrucât pretinde că nu există relații sociale care să nu fie sau care să nu poată fi guvernate prin drept. De partea cealaltă, din punct de vedere sociologic, dreptul se află în spatele domeniului social, însă aceasta nu înseamnă că nu poate pătrunde în toate ungherele acestuia.¹⁹

Se poate afirma cu certitudine că dreptul nu invadează toate palierele vieții sociale, motiv pentru care există (încă) anumite raporturi sociale între subiecți, precum relația de sinceră camaraderie dintre protagoniștii Moros și Selinuntius, care scapă dreptului și care sugerează faptul că dreptul este o creație a vieții sociale, și nu invers. Mai mult decât atât, devotamentul celor doi constituie, în finalul poemului, factorul determinant al convertirii tiranului Dionis, care, impresionat de prietenia celor doi și de împlinirea legământului făgăduit inițial, dispune grațierea amândurora și dorește să devină parte din grupul lor („Luați-mă prieten la voi sub legământ,/ Al treilea să fiu între voi, eu vă rog,/ Chezaș până la moarte, tovarăș și zălog”). Conducătorul tiran renunță de bunăvoie la statutul său și coboară la rangul supușilor. Cu alte cuvinte, tradus în actualitate, este vorba despre națiunea care, în baza culturii sale democratice, ajunge să își educe proprii conducători, astfel încât aceștia să nu se lase vrăjiți de mirajul puterii dobândite ca urmare a exercitării unei funcții de demnitate publică.

Deznodământul poemului, fericit și neașteptat, este aparte, întrucât, spre deosebire de celelalte drame ale lui Schiller, acesta surprinde fidel, până la capăt, viziunea pe care autorul o exprimase în legătură cu mutațiile ce aveau să se producă în societățile statelor europene. Schiller a fost un idealist, de aceea considera că prăbușirea regimurilor absolutiste pe continentul european trebuia să se realizeze prin îmbogățirea și afirmarea conștiinței umane, iar nu pe cale revoluționară.

¹⁸ Mărculescu-Michinici M.-I., Dunea M., *Drept penal. Partea generală. Curs teoretic în domeniul licenței (I)*, Editura Hamangiu, București, 2017, pp. 65-67.

¹⁹ Codrea C., *Logică juridică*, Editura Hamangiu, București, 2023, pp. 373-377.

Această idee a transformării societății prin educație este și va rămâne permanent de actualitate. Pentru a putea fi de durată, reformele trebuie să fie precedate de cultivarea unor minți deschise și echilibrate, care să poată înfrunta noile provocări.

Concluzii

Îmbinând cumpănirea specifică juristului cu activismul politic, Schiller a fost promotorul unor valori, precum libertatea individuală sau libertatea de conștiință, ce se regăsesc la baza regimurilor democratice moderne, adoptând, totodată, o poziție critică în raport cu uniformitatea și conformismul specifice regimurilor despotice. Textele publicate în ultima parte a vieții, reflectând preponderent evenimente istorice, au fost dedicate conflictelor politico-sociale ale vremii, ce aveau în prim-plan lupta pentru acapararea puterii și abuzul de putere.

În pragul trezirii spiritului național în spațiul european, Friedrich Schiller a fost, mai degrabă, un precursor al unității europene. Schiller nu a fost preocupat în mod deosebit de ideea formării unei conștiințe naționale, întrucât era exasperat de fragmentarea statală din spațiul german și de intrigile și orgoliile ce guvernau raporturile dintre diverși principii germani. Astfel, a dezvoltat o viziune de ansamblu, cu vocație europeană: „Este un ideal sărăcăcios și meschin să scrii pentru o națiune; o minte filosofică găsește această limită completamente de neîndurat”.²⁰ Viziunea sa optimistă care milita pentru pace pe continentul european se regăsește în poemul *An die Freude (Odă bucuriei)*, publicat în 1785 și care avea să fie valorificat de Ludwig van Beethoven în Simfonia a IX-a.

Opera lui Schiller a fost rezultatul unei perioade de zguduiri și prăbușiri istorice, care au salvat Europa de absolutism și au creat premisele unui secol al democrației, al libertății și demnității omului. Idealistul Schiller considera însă că spiritul constituie motorul care ghidează dezvoltarea ființei umane, întrucât doar astfel aceasta își asumă autonomia dezvoltării intelectuale și culturale. Cu toate acestea, pentru ca acest mecanism să funcționeze, omul trebuie să fie în armonie cu el însuși.

Referințe:

- Codrea C., *Logică juridică*, Editura Hamangiu, București, 2023.
- Ebert U., „Friedrich Schillers Ballade Die Bürgschaft im Lichte des Strafrechts” în *Zeitschrift für die gesamte Strafrechtswissenschaft*, Band 108, Heft 3, Editura DeGruyter, 1996, <https://doi.org/10.1515/zstw.1996.108.3.467>.
- Marculescu-Michinici M.-I., Dunea M., *Drept penal. Partea generală. Curs teoretic în domeniul licenței (I)*, Editura Hamangiu, București, 2017.
- Nilges Y., *Schiller und das Recht*, Editura Wallstein, Göttingen, 2012.
- Schiller Fr., *Geschichte des Abfalls der Vereinigten Niederlande von der Spanischen Regierung*, Editura Siegfried Leberecht Crusius, Leipzig, 1788.
- Schiller Fr., *Scrieri estetice*, Editura Univers, București, 1981.
- Schiller Fr., *Wallenstein, vol. I*, Editura pentru Literatură, București, 1969.
- Tresselt M., *Friedrich Schiller und die Demokratie*, Editura Duncker&Humblot, Berlin, 2009. <https://www.bpb.de/shop/zeitschriften/apuz/29202/ein-weltbuerger-der-keinem-fuersten-dient/>. Accesat la 5.04.2024.

²⁰ <https://www.bpb.de/shop/zeitschriften/apuz/29202/ein-weltbuerger-der-keinem-fuersten-dient/>. Accesat la 5.04.2024.